

SABAHATTİN ALİ'NİN “KUYUCAKLI YUSUF” ROMANINDA MEKÂNIN POETİĞİ

Mustafa KARABULUT¹

İbrahim BİRİCİK²

ÖZET

Sabahattin Ali'nin romanı olan Kuyucaklı Yusuf, romanın baş kişisi Yusuf'un öyküsüdür. Eserin muhtevasında egemen güçlere isyan ön plandadır. Eserde Jean Jacques Rousseau'nun isyan ve doğaya dönüş anlayışından kaynaklanan başkaldırı teması ele alınır. Bu eser, Türk edebiyatında Anadolu'daki toplumsal düzene getirdiği eleştiri bakımından öncü romanlardandır. Bu roman bir kasaba romanıdır. Nazilli ve Edremit, olayların genel olarak geçtiği mekanlardır.

Kuyucaklı Yusuf romanı, bugüne kadar yapılan araştırmalarda Sabahattin Ali'nin toplumsal gerçekçi yanını yansıttığının yanında psiko-sosyolojik boyutta derinlemesine incelenen Türk edebiyatındaki trajik romanlardan biridir. Ancak bu araştırmalarda romanın mekân poetiği yer almamaktadır. Romanın isminden de anlaşılacağı üzere Yusuf'un Kuyucaklı olması ve roman isminin de mekân-kışı topolojisini yansıttığı, aslında bireyin kimlikleşme ve kendileşme sürecinde mekâna aidiyetin önemini vurgulamaktadır. Bu yüzden romanda mekânın poetiğine geçmeden önce “mekân” kavramının, psiko-sosyolojik, ontolojik ve poetik boyutlarıyla irdelenmesi yerinde olacaktır. Romanda yer alan mekanlar, romanın tematik yapısı ve kişilerin davranışları ve psikolojik yapılarıyla ilişkili olarak işlenmiştir. Bu çalışmada amaç, Kuyucaklı Yusuf adlı romanı mekan insan ruhu açısından incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Sabahattin Ali, Kuyucaklı Yusuf, romanda mekan

¹ Doç. Dr. Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mkarabulut@adiyaman.edu.tr

² Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi, ibrahim.bd@hotmail.com

SABAHATTİN ALİ'S NOVEL IN THE "KUYUCAKLI YUSUF" POETICS OF SPACE

Abstract

Sabahattin Ali's novel Kuyucaklı Yusuf is the story of Yusuf, the leader of the novel. In the content of the work, the rebellion is in the foreground. In this work, JeanJacques Rousseau's revolt and revival of nature is discussed. This work is one of the leading novels in Turkish literature in terms of criticizing the social order in Anatolia. This novel is a town novel. Nazilli and Edremit are the places where the events generally pass.

Kuyucaklı Yusuf novel is one of the tragic novels in Turkish literature which is examined in psycho-sociological dimension as well as reflecting the social realistic side of Sabahattin Ali. However, the space poetry of the novel remains incomplete in these studies. As the name suggests, the fact that Yusuf is Kuyucak and that the novel name reflects the space-person topology emphasizes the importance of belonging to the space in the process of identity and self-formation of the individual. Therefore, before moving on to the poetry of the space in the novel, it is appropriate to examine the concept of olojik space o with its psycho-sociological, ontological and poetic dimensions. The spaces in the novel are related to the thematic structure of the novel and the behavior and psychological structures of individuals. The aim of this study is to examine the novel Kuyucaklı Yusuf in terms of human spirit.

Keywords: Sabahattin Ali, Kuyucaklı Yusuf, place in novel.

GİRİŞ

İnsan, doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu âlemi anlama ve algılama gayretinde bulunduğu için ontolojik sınırlarını, içinde bulunduğu mekân ve nesnelere aracılığıyla tanır. Bu durum aslında bir nevi insanın kimlik ve benlik gelişimidir. Bunun için insan kendindeki kaotik boşluğu doldurmak için ya yaşadığı mekânı kendine benzetir ya da yaşadığı yere benzemeye başlar.

İnsan, varlığı ve var olmayı anlamlandırma sınırında hareket ederken, çevresindeki eşya-çevre topolojisine sıradan ve monoton bir bakış açısıyla bakmaz. "Ne" ve "kim" olduğunun bilincine varabilmesi için kendi olanaksal sınırlarını keşfetmesi gerekmektedir. Martin Heidegger, bu keşif durumuna "otantik olma" adını verirken, "var olmayı unutma" durumuna da "otantik olmama" (Steiner, 2003: 75-83) demektedir. Mekânın kuşatıcılığından rahatsız olmayan ve mekânın kendi bilincini tüketmesine izin veren insan ise kendi kimliksel evrenine dair bir endişe taşımayacağı için hayatındaki çıkmazların üstesinden gelemez. (Kohut, 1996: 12) Bu minval üzere insanın sınırlı dünyada kendini var etme ve var olma sorunsalı, ontolojik olarak fiziksel bir uzama tutunmanın ötesinde bir durumdur. Her gerçek alanda hem de kurgusal alanda olan bu tutunma süreci, ancak mekân ile işlerlik kazanır. Sevinç Ergiydiren (2001: 19), bu konuda mekânın var oluş biçimini belirlemede önemli rol oynadığını belirtmektedir.

Mekân kavramına atfedilen ontolojik boyut; sınırlarıyla insanı çevreleyen somut bir kapsayıcı alan olmasından ziyade sınırlarını sürekli aşan ve sonsuzluğa doğru genişleyen soyut bir kapsayıcı alanı ihtiva eder. Bunu Alman sosyolog M. Schroer belirtmektedir. (Akt: Zengin, 2013: 290). İngiliz literatüründe de mekân kelimesinin semantik boyutu, uzay ile aynı anlama gelmektedir. Her iki kelimenin de uzlaşma noktası "space" anlamıdır. B. Pascal da, mekân kavramını İngilizce karşılığı olan "space" sözcüğünden yola çıkıp sonsuz mekânlar olarak tanımlamaktadır. (Akt: Zengin, 2013: 295) Bunun yanı sıra Ramazan Korkmaz (2015a: 78) mekânı, var oluşun üç temel boyutuyla ele alarak mekân ontoloji, kozmoloji ve epistemoloji alanları ile ilişkilendirir.

İnsan ve mekân arasında bu yönleriyle karşılıklı ve iç içe bir etkilenme söz konusu olduğu için bu iki olgu, bir bütünün iki farklı görüntüsünü oluşturduğu gibi biri birisiz olamayacak tarzda bir bütünlük de arz eder (Biricik, 2016: 96). Arapça 'kevn' kökünden türetilerek "yer, mahal, ev, oturlan yer" anlamlarına gelen mekân kelimesi (Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat 2004, 604); "bulunulan çevre, ortam, yaşanan dünya ve kâinat" anlamlarında da kullanılır (Göka, 2001:8). "Kevn" kökü "olmak" anlamı da taşıdığı için var oluş ile ontolojik bir bağı mevcuttur. Bununla beraber göre, mekân "zamandan ve orada yürütülen çok çeşitli ilişkilerden bağımsız, içi doldurulan bir boşluk gibi değil; üzerine yüklenen simgeler ve bunların taşıdığı tarihsel anlamlar dolayısıyla, cinsiyet ilişkilerinin nasıl vücuda geldiğini etkileyen ve dolayısıyla bunlardan etkilenen) yeni simgelerin de beraberinde üretildiği bir alan"dır. (Özbay, Baliç, 2004: 98)

Ramazan Korkmaz'a (2015a:79) göre mekân; varoluşunun konumlandığı yer olmasının yanında maddi bir yapıya bürünen insanın, varlığını gerçekleştirdiği alan veya bulunulan çevre, ortam, yaşam, dünya ve kâinat anlamlarını

da ihtiva eder. (Şengül 2010:528) Hatta Korkmaz; mekânları, "çevresel mekân" ve "olgusal mekân" diye iki grupta tasnif etmektedir. Çevresel mekânı "olay merkezli anlatılarda kullanılan ve üzerinden geçilen yer"; "olgusal/algusal mekânı da "kişi-yer ilişkisini sorunsal açıdan yansıtan, dönüştürülmüş, anlaşılmış yerler" (Korkmaz, 2015a:79) olarak açıklar. Ayrıca Korkmaz (2015a: 83) eserlerde olgusal mekânların; yalnızca topografik bir yer değil, aynı zamanda anlam üreten, anıları barındıran ve tanıklık edenin iç dünyasını yansıtan bir değer olduğunu ileri sürer. Soren Kierkegaard ise mekânın etkisini şu sözlerle dile getirir: "çevre ve mekân kişi üzerinde ya da kişinin tüm ruhu üzerinde büyük bir etki yapar, anılarda çok güçlü ve derin bir iz bırakır ve bu yüzden asla unutulmaz" (Kierkegaard, 2002:94). Kazım Yetiş ise (Çoruk, 1995: 7), mekânı, bazen dar anlamda barınılan yer, ev, oda; bazen geniş anlamda mahalle, köy, şehir, ülke veya vatan şeklinde tanımlar.

Roman ve Mekân

Duyguların söze dönüştüğü estetik bir form olan edebiyatta mekân ve algılaması, eserler vasıtasıyla karşılığını bulur. "Roman gibi gelişmiş anlatı yapıtlarında mekân, varoluş kaygısıyla ilgili bir duraksamadır; zamanın sonsuz akışında yitip gitmek istemeyen insanın tutunduğu 'dışardaki içerdelik' niteliğinde bir yerdir." (Korkmaz, 2017: 11). Mekan karakterlerin toplumsal çevrelerini, ruhsal ve kültürel yapılarını betimlemede yazara olanak sağlamaktadır: "Her metin, olayları, mekânsal ve zamansal bir çerçeveye yerleştirerek aktarır. Entrik yapı anlatıcı parçalarla belli bir sürenin (durée) içinde geçer; metindeki betimsel parçalar da bu yapıyı mekânla buluşturur. Bu bağlamda roman ve öykü kuramı içinde mekânın önemli bir yeri vardır. Kahramanın eylemlerini kayıt altına alan bir kategoridir." (Yaşar, 2012: 38).

Edebiyatın bir türü olan romanda, bireyin iç dünyasında yaşadığı kırılmaların karakterler üzerinden sunulması, romanın nicel genişliğindeki mekân algılamasının sonucudur. Çünkü roman, modern zamanların bir anlatı türü olduğu için hem psikolojik hem de sosyolojik derinliğe haiz olan insanı ve hayatı, tüm yönleri ile ele almaya çalışır. Mekân ise insanın içinde bulunduğu psiko-sosyolojik dünyanın sınırlarını ortaya koyan fizyolojik bir platformdur. Romanın gelişim sürecinde kendisine yer bularak olayın kurgusunda yer edinen mekân, bazı yerlerde romanın sesli bir tanığı bazı yerlerde ise roman kahramanının ruhsal sınırlarını ortaya koyan bir aktör görevindedir (Şengül, 2010: 529).

Teknik olarak roman kurgusunda ise mekân kavramı Mehmet Tekin'e (2003: 65) göre "...anlatı sisteminde yer alan vak'anın somutlaşmasında önemli rol oynar. Okuyucu -masal ve destan için dinleyici- mekânın devreye sokulmasıyla anlatılanları dahi iyi ve daha kolay alır. Mekân açıklamaya çalıştığımız üzere [üzere] sadece olayın değil, romanın diğer elemanlarının çizim ve tanıtımında rol oynayan önemli hatta vazgeçilmez bir unsurdur." Bu yönüyle mekân romanın kurgusunu oluşturan kurucu unsurlardan biri olmasının yanında çeşitli işlevlere de sahiptir. Bu konu hakkında Mehmet Narlı (2002a: 98) ise "Şahısların içinde buldukları çevreyi algılayış biçimlerini, ruhsal ekonomik durumlarını, karakterlerini açıklama yolunda imkânlar sunabilir. Şahısları tanıtma yollarından biri olarak dramatik bir iş de üstlenerek vakanın temel öğesi olur ve şahsın çevresini, algılayış

şekillerini, o çevredeki ruh durumunu hatta karakterini etkiler." cümleleriyle mekânın bir dekor olmasının yanında işlevselliğine de vurgu yapar.

Ayrıca Mehmet Narlı, mekân-edebiyat ilişkisi kapsamında anılar üzerinden mekândaki hafızayı analiz ederken aynı zamanda mekânın yansıtıcı özelliğine de değinir. Edebî eser incelemelerinde mekânın insan, insanın da mekân üzerindeki izlerini tespit edememiş her çalışma eksik sayılmaktadır (Narlı, 2007b:31). Mekânın anlamsal dizge içindeki yeri bu cümlelerden de anlaşılır. Romanlarda mekânın algılanışı veya algı-mekân etkileşimi romancının tasvirleri ile doğru orantılıdır. Hatta Mehmet Narlı (2007b: 103) tasviri, insanın ve olayın mekânla ilişki boyutlarını göstermesinin yanında vak'anın ritmine tesir edecek bir kurgusal faaliyet olarak görür. Ona göre aksiyonu durduracak mekân tasvirleri olabileceği gibi, aksiyona anlam yükleyen, hız veren tasvirler de olabilir. "Türk romanı her iki tecrübeyi de yaşamıştır. Tanzimat dönemindeki romantik tasvir, Halit Ziya ile yerini realist tasvire bırakır. Sabahattin Ali gibi yazarlar, tasviri, gerçekçi bir anlayışla yaparken, daha sonra gelen, "toplumcu yazarlar", sınıfsal bilinç çevresinde kalarak, "idealleştirilmiş gerçeklik" i yansıtmaya çalıştılar." (Narlı, 2007b: 105)

D.S.Bland ise mekân tasvirlerinin kahramanın fiziki ve sosyal çevresini tanıtmakta etkili olduğunu söyledikten sonra tasvirlerin kullanılış tarzı hakkında şunları söyler: "her yerde tasvirin, romanın bütünü içinde bir yerinin olması şarttır; bundan sonraki önemli kural ise, tasvirin en uygun yerde kullanılmasıdır. Bu esaslara dikkat edildiği takdirde, tasvirler, romanın dokusu içinde yerlerini alırlar ve bu bütünden soyutlanarak zevk için okunan parçalar olmazlar." (Stevick, 2004: 278). Şerif Aktaş, (1991: 141) romanın kurgusundaki mekânın tasvirlerini "mimesis" ve "tedric" esasına göre ikiye ayırarak ilkinde mekânın birebir yansıması, diğerinde ise mekânın hususiyetlerinin sezdirilmesi olarak belirtir. Şerif Aktaş, aynı eserinde vak'anın mahiyetinin mekân tasvirlerinde olduğunu vurgulayarak da mekânın roman kurgusu üzerindeki etkisine değinir.

İsmail Çetişli'ye (2009: 78) göre ise mekân, insan karakterini belirleyen unsurlardan bir olduğu gibi insanın mekândan ayrı düşünülmemeyeceğini vurgular. Romanlarda mekânların tasviri, -gerçek hayatta da olduğu gibi- o mekânda yaşayan insanın sosyo-kültürel kimliği hakkında ipuçları verir. Bundan dolayı mekân, insan gerçeğinin bir parçasıdır. Ramazan Korkmaz (2015a: 80) mekân algılamasının ve tasvirinin epik anlatılarda olayın örgütlendiği ve fiziksel nitelikler ile öne çıktığı (çevresel mekân); dramatik anlatılarda (algısal mekân) ise karakter sentezleyicisi olarak karaktere bir tür rahimlik yaptığını söyler. Romanlarda bu durumlarla; insan-mekân özdeşliğinde labirentleşen dünya/kapalı ve dar mekânlar ile sınırları sonsuza açılan açık ve geniş mekânlar olarak karşılaşılır. Kahramanın ruhsal durumuna göre mekân özdeşliği de değişime uğramaktadır.

Roman, insanı merkeze alan bir tür olup bireyin ekseninde dönen bir yapıya sahiptir. Mekân ise bireyin bulunduğu, yaşadığı ve diğer kişiler/varlıklarla etkileşim içine girdiği yer olduğu için kişinin derinliğini ortaya koyabilecek özelliğe sahiptir. "Bu bakımdan mekân, vakanın meydana geldiği yer olmakla beraber, kişilerin de içinde yaşadıkları, kendi oluşlarını fark ettikleri yaşam alanıdır." (Karabulut, 2017: 108).

Özet olarak insan-mekân etkileşimi, hem gerçek hayatta hem de romanın itibari dünyasında bireyin/kahramanın psiko-sosyal kimliği hakkında ipuçları verebileceği gibi mekânın, birey üzerindeki tesiri (*değişim/dönüşüm*) de romanın kurgusunda kırılma noktaları ihtiva etmesi bakımından araştırılmaya ve tahlile değer niteliktedir. "Kuyucaklı Yusuf" romanı³ da bu yönüyle ele alınacaktır.

Kuyucaklı Yusuf Romanında Mekânın Poetikası ya da İnsan-Mekân Özdeşliği

Fethi Naci, *Kuyucaklı Yusuf* romanını "kişilerin canlılığıyla, ayrıntıları kullanmadaki ustalığıyla, olay örgüsündeki mükemmellikle, mahalli renkleri vermedeki üstün başarısıyla, sosyal gerçeklikle insani gerçekliği tam bir uyum içinde, dengeli olarak yansıtmaya eskimeyecek, tazeliğini sürdürecektir bir roman." (Naci, 2012: 237). İfadeleriyle tanıtır. Romanın yayımlandığı yıl (1937) itibariyle köy ve köylü sorunsalına farklı bir perspektiften bakmasını bilen Sabahattin Ali, yazınsal gelenek ve edebiyat kanonunun tematik zenginliğine farklı bir bakış ve ayrı bir ton getirir. Elbetteki bu ton, köy ve köylü menşeli insan/birey gerçekliğidir. "Sabahattin Ali, *Kuyucaklı Yusuf*'ta Tanzimat'tan kendi dönemine kadar Türk romanında sıklıkla ele alınan yanlış Batılılaşma sorunu dışında farklı bir konuyu ele alır." (Sağlam, 2018: 134). Romanda bir iyiler-kötüler çatışması, sosyal adaletsizlik ve sınıf çatışmaları ile birlikte ele alınmıştır.

Mekânın poetikasının romanın içeriğine nüfus edeceği bilgisini, okur romanın isminden sezinler. Çünkü mekân-insan özdeşliğini yansıtan romanın ismi; mekânın, romandaki kahramanların ruh haline tesir edecek, canlı ve fonksiyonel bir unsur olmanın kodunu taşır. Ayrıca romanın ilk cümlesi, "1903 senesi sonbaharında ve yağmurlu bir gecede Aydın'ın Nazilli kazasına bağlı Kuyucak köyünü eşkıyalar bastılar ve bir karı kocayı öldürdüler." (Ali, 2016: 7) cümlesi muhtevanın çarpıcılığına işaret eden haber niteliği taşımaktadır. Bu ilk cümledeki mekânın, topografik küçülümü (Aydın-Nazilli-Kuyucak köyü), bir paragraf sonra mekânın genelden özele tasvirine de yansır:

"Köye yaklaştıkça ağaçların cinsi...yolun kenarında koyu yeşil iki duvar...çamurlu sokaklar...iki kanatlı siyah bir kapıdan ufak fakat çiçekli bir bahçe...tahta bir merdiven...merdivenin üst başında önlerine gelen ilk oda...kapıdan girince sağ tarafta büyük bir yük...üzerleri yorganla örtülü iki insan cesedinin olduğu yatak ve sedirin köşesinde diz çökmüş oturan ve sabit gözlerle gelenlere bakan küçük bir çocuk, Yusuf." (Ali, 2016: 7-8).

Bu tasvirler, bir kamera gerçekliği vermenin yanında Yusuf'un şahit olduğu olay nezdinde kişiliğinde bırakacağı izler hakkında okura bilgi verir. Romanın sadece ilk on sayfasının Kuyucak mekânında geçmesi bile romana adını

³ Cevdet Kudret; yazarın bu romanı, 3 cilt halinde tasarladığı diğer ciltlerin "Çineli Kübra" ve "Dağdan Şehre İnen Yusuf" olarak düşündüğünü bildirir. Asım Bezirci ve Pertev Naili Boratav da bu konuda Cevdet Kudret'e katılmaktadır (Çelik, 2010: 129).

Berna Moran ise romanını devam ettirilmesi halinde Kuyucaklı Yusuf'un Türk edebiyatının meşhur destan romanlarından biri olabileceğini söyler: "İkinci ve üçüncü ciltler de yazılmış olsaydı Kuyucaklı Yusuf'a eşkiya romanı olarak da yaklaşılabilir ve bu açıdan bakınca romanın Köroğlu, Yalnız Efe, Çakırcalı Efe ve İnce Memed gibi eşkiya romanlarının dörtlü kalıplarına göre kurulduğunu belirtmek yerinde olur." (Moran, 2009: 33).

vermesi bakımından gayet manidardır. Çünkü Yusuf'un burada yaşadığı hazin olay, ilerideki hayatına yön verecek ve karakterini şekillendirecek niteliktedir. Yusuf⁴, kişiliğinin köklerini burada atarak başka bir mekân olan Edremit'e Kaymakam Salahattin Bey'in evlatlığı olarak götürülür. Çünkü artık O, hem öksüz hem de yetimdir. Korkmaz'a (2016b: 331) göre mekânın Kuyucak'tan Edremit'e taşınması, tematik güç ile karşıt gücün çatışmasına zemin hazırlamak içindir. Yusuf'un karakterinin oturduğunu, hazin olay sonrası Kaymakamın kim olduğuna dair sorduğu soruya ilk olarak "*Ben, Yusuf'um*" diyerek cevap vermesinden anlaşılmaktadır.

Yazarın ilk sayfalarda okura Yusuf'u tanıtırken kimliğini oturtmuş olgun halini nazara vermesini, Sevim Kantarcıoğlu (2008: 321); romansların başkahramanlarına benzetir. Çünkü romanslarda başkişi yaşadığı büyüme sürecine bir kahraman olarak başlar ve bu süreci de bir kahraman olarak bitirir. Aynı durum Yusuf için de geçerlidir. Bir cinayet ortamıyla Yusuf'un metanetini gözler önüne seren yazar, yine bir cinayet ortamıyla Yusuf'un olaylar karşısında tepkisini vurgular. Bu vurgulama da Yusuf'un soylu bir tabiat adamı gibi tasviri dikkat çeker. N.Frye (Stevick, 2004: 37) ise konuyla alakalı roman ve romans kahramanı arasındaki farkı anlatır. N. Frye, romans yazarının sosyal ortam dışında olup hayal potasında idealleştirilen kahramanlar ortaya çıkardığına değinir.

Kaymakamın karısı Şahinde'nin "*eve bir köylü piçinin getirilmesinden hiç de memnun olmaması*" (Ali, 2016: 11) mekansal düzlemde "köy"ün içinde yaşadığı bireylere yüklediği sosyolojik kimliğin öteki görülmesinin ifadesi ve tavrıdır. Başka sayfada ise "*mahalle piçi*" olarak niteler. Nitekim kendisi müreffeh bir ortamda yetişmiş ama kocası Kaymakam Salahattin Bey'e hayatı zehir etmiştir. Yazarın Şahinde karakterini tasvir ettiği satırlarda "*kapalı büyüyen ve bu şekilde bütün tabii arzu ve isteklerini içinde hapsedmeye mecbur olan genç kız*" (Ali, 2016: 13) olarak nitelemesi, ailesi itibarıyla mazbut ortamdaki kapalı mekanların bireyin sonraki hayatına da tesir ettiğinin ipuçlarını vermektedir. Şahinde'nin Yusuf'u istemeyişindeki itirazlara Kaymakamın cevabı ise köy hayatından kopan Yusuf'un şehir hayatına adapte olamaması olarak verilir. Ne kadar da olsa mekân değişimi, bireyde adapte sorunlarının görülmesine sebeptir. Bu durum, Yusuf'ta da kendini belli eder. Çünkü "*hakikaten, ne yaparsa yapsın, kimlerle arkadaş olursa olsun, alışamıyordu bu şehirlilere vesselam.*" (Ali, 2016: 26). Yusuf'taki bu yadırgama ve kendini yabancı bulma tavrı, ev halkından da kendisine karşı uzaktan uzağa bir olgunluk atfettirerek "*kimse farkında olmadan evin en sözü geçen adamı*" olmasını sağlar. Buna evin en küçük kızı Muazzez de dâhildir.

Yazarın ifadeleriyle "*...bir sur harabesi üzerinde çıkan bir yabancı incir ağacı gibi, biraz sıkıntılı ve şekilsiz, fakat serbest ve istediği gibi...*" (Ali, 2016:19) büyür. Kasabalının dilinden anlamaz çünkü "*...altı seneden beri kendisi gibi konuşan birine...*" (Ali, 2016: 28) rast gelmez. Anladığı doğanın, ağaçların, bir de zeytin tarlalarında çalışan işçilerin dilidir. Bu karakteristik özellikler, Berna Moran'ın Jean Jean Jacques Rousseau'dan alımladığı "soylu vahşi" kavramının tecellisidir (Moran, 2009: 34).

⁴ Mehmet Güneş kitabında (2016: 43) Sabahattin Ali'nin bu karakteri, Aydın hapishanesinde tanıdığı Yusuf'un başından geçenlerden etkilenecek kalemeye aldığını belirtir.

Yazar, Yusuf'un içinde bulunduğu (Edremit) mekâna monotonluk atfederek adeta Yusuf'un çevresinde harelenecek olan olayların nasıl ses getireceğini sezdirir gibidir. "Bu küçük şehirlerin yeknesaklığını değiştiren nadir hadiselerden biri de bayramlardı" (Ali, 2016: 28) diyen yazar, bundan sonra bu yeknesaklığı bozan hadiselerin sadece bayramlar olmadığına işaret fişğini de verir. Çünkü Fabrikatör Hilmi Bey'in oğlu Şakir, bu bayram eğlencesinde Muazzez'e sarkıntılık edip Yusuf'tan bir yumruk yiyince romandaki entrik gerilim de artar. Bu hadiseden sonra Edremit'te yalnızlık çeken Kuyucaklı Yusuf ile bütün Edremit'in arkasında olduğu (Edremitli) Şakir arasında izleksel bir çatışma başlar.

İkinci çatışma emaresi ise Şakir ve babası Hilmi'nin küçük yaşta namusunu ifsal ettikleri hizmetçi Çineli Kübra'yı Yusuf'a yamama çabalarıdır. Ancak Kübra ve annesi, buna vicdanları el vermediği için Yusuf'a ve Kaymakama itiraf ederler. Çineli Kübra ve annesinin sahipsiz/kocasız kalıp Hilmi Bey'in konağında çalışmaya mecbur eden amil, yine mekânın poetikasıdır. Çünkü Kübra'nın annesi kocasını (öncesi ve sonrası) şöyle tarif eder: "O eskiden, daha Çine'den çıkmadan, melaike gibi adamdı. Ona buralarda ne ettilerse ettiler. Evinden ve çocuğundan soğuttular. İçirdiler, sarhoş ettiler." (Ali, 2016: 39). Mekânın Seyit Efe'ye tesir ederek kişiliğini dejenere etmesi, Kaşıkıran Hayriye'yi kaçıran Seyit Efe'nin ailesini çaresizlik içinde bırakmasıyla sonuçlanır. Mekânın negatif poetikliğinden bu çaresizler de nasibini alır. Kaymakam Salahattin Bey, Kübra ile annesini Hacı Etem ile Şakir'in elinden ve tuzağından kurtaran Yusuf'un tavrını "efelik yapma"yla tabir ederek "Ne kadar da olsa serde Aydınlılık var" (Ali, 2016: 52) cümlesiyle tarif etmesi, "Aydın", makrokozmos mekânına yani büyük evrene yüklenen sosyolojik kimliğin mikrokozmos yani küçük evren olarak yansımasıdır.

Tematik güçlerin üçüncü çatışma sahnesi yine hain bir plan örgüsüdür. Bu plan, Hilmi Bey ve avanesinin tertiplenen akşam eğlencesinde Kaymakamı sarhoş edip kumar oynamaya zorlamasıyla başlar. Nitekim bu oyun sonucunda Kaymakam, kumar masasından Hilmi Bey'e üç yüz yirmi lira borçlu olarak kalkar. On sene boyunca çalışsa bile ödeyemeyeceği bu borcun yaptırılmasındaki maksat; Hilmi Bey'in, oğlu Şakir'e kızı Muazzez'i istediğinde ret etmemesi için elinin kolunun bağlanmasıdır. "Hilmi Bey, senden bu üç yüz bilmem ne kadar lirayı alamayacağını bilir. Kaymakam Bey'i kendine borçlu etmek zevki için de bu kadar paraya kıyamaz. Dur bakalım, bir müddet bekleyelim. Herhalde bir kokusu çıkacak." (Ali, 2016: 50).

Kaymakamı, bu keşmekeşin içinden Yusuf kurtaracaktır. Muazzez'in Şakir ile evlenmesini istemeyen Yusuf, Muazzez'i sevdiğini bildiği en yakın arkadaşı Ali'ye konuyu açar ve ondan aldığı parayla borcu kapatır. Bu mühim olaydan sonra Yusuf, kendisini şehrin dışına atar. Yazarın buradaki sayfalarda mekân tasvirlerine yüklediği psikolojik anlam kodları, Ramazan Korkmaz'ın kapalı ve dar mekânlar tarifiyle örtüşür: "Yusuf, karanlık ve dar yollarda...kasabanın dışına uzanarak Büyükçayır'ın kenarına geldi... Yusuf, kendini yekpare geceye yapışık sandı... yaptığı hareketler ona hiçbir yere bağlı olmadığını şuurunu verdi...bir an içinde deminkinın tamamıyla aksi olan bir yalnızlık duygusuyla sarsıldı...ve gırtlığına kadar bir ateşin çıktığını hissetti. Aman Yarabbi, ne kadar yalnızdı." (Ali, 2016:74-75). Yusuf'u bu halet-i ruhiyeye sokan ve mekânın poetiği içinde boğulmasına, yalnızlaşmasına sebep ise Muazzez'e olan sevgisi ve ona bu durumu söyleyemeyişidir. "Anlatıdaki mekânın

yalıtcı niteliği, içinde yaşayan kişiyi dış dünyadan ve diğer insanlardan hatta kendi güçlerinden bile koparabilir. Bu durum, yaşama ait ölümcül güçlerin kahramanın ruhsal bütünlüğünü parçalaması ve onu yok etmek için üzerine yüklenmesine karşılık gelmektedir." (Korkmaz, 2015a: 92).

Ali'nin Hacı Rıfat'ın düğününde Muazzez'in Ali ile evleneceğini hazmedemeyen Şakir tarafından öldürülmesi, olay örgüsünün kırılma noktasıdır. Çünkü Ali'nin de ortadan kalkması ile Muazzez, Yusuf ile Şakir'in izleksel çatışma alanına dönüşür. "Ali engelini ortadan kalkması, hem karşı gücün, hem de tematik gücün hedef obje durumundaki Muazzez'e olan isteklerini yeniden harekete geçirir." (Korkmaz, 1990: 181). Yazarın bu ölümü mekânsal olarak bir düğün mekânında vermesi cinayetini vahametini de gözler önüne serer. Ancak Şakir, bu suçun dolayı ceza almaz. Yazar, burada toplumsal bir eleştiri de yapar: "Bu böyle gelmiş, böyle gidiyor ve kasabanın başında bulunanların akli bile, hürriyete ve onun getirdiği birkaç müsavat fikrine rağmen, Hilmi Bey'in oğlunun hapsedileceğini kabul etmiyordu." (Ali, 2016: 96). Bu durum, eşraf-bürokrat beraberliğindeki kirli ittifakın halk üzerindeki galibiyetlerinin yansımasıdır.

Yazar, burada ötekilerin mekânı olan hapisanelere heterotopik uzamsal mekân olarak yaklaşarak tasvir eder. "Hapishane ancak serseriler, köylüler ve aşağı tabakadan insanlar içindi; bir Hilmi Bey'in oğlu, adam öldürse bile onlarla bir tutulamazdı." (Ali, 2016: 96). Bu durum Michel Foucault'nun "heterotopya" kavramıyla açıklanabilir.

"Heterotopyalar toplumsal dünyanın bir kısmının var olandan değişik bir biçimde düzenlendiği; bu farklı düzenlemenin onlara Öteki imi yüklediği yerlerdir ki bir şeyleri yapmanın alternatif yolu olarak örnek teşkil etmelerine olanak tanır. Bu kavramla Foucault, hâlihazırda var olan toplumsal süreçlerle temas içindeyken 'ötekilik', başkalık ve dolayısıyla alternatiflerin keşfedileceği bol bol uzam olduğunu gösterir (Akt: Koç, 2015: 154).

Ayrıca Foucault; toplumun homojen olarak tutunduğu uzamlara alternatif uzamlar olduğunu göstererek bu uzamsal mekânları, mezarlık, toplama kampı, sömürge, hapishane, genelev, fabrika, alışveriş merkezleri, gibi yerleri sayar. (Harvey, 2011: 227).

Bütün bu olanlara rağmen ise Şahinde, Hilmi Bey'lerin konağına gitmekten, onlarla birlikte eğlenmekten, hediyelerini kabul etmekten ve kızı Muazzez'i Şakir'e yamamaya çalışmaktan geri durmamaktadır. Bu süreçte ise Muazzez, Yusuf'u temsil eden kendi evi ile Şakir'i temsil eden Hilmi Bey'in konağı ve bağı mekânları arasında gidip gelmektedir. Bir nevi Muazzez'in yapacağı mekân tercihi, istikbaldeki hayatına ve kişiliğine yön verecek bir seçim olacaktır. Roman, geniş düzlemde Kuyucak-Edremit çatışmasını ele alırken dar düzlemde ise ev-konak mücadelesini yansıtır. Nitekim romanın sonunda ev mekânının içinde konak ehli, Yusuf tarafından öldürülür. Bir nevi roman, evin konağına olan galibiyetini işler. Şahinde ise kızını konaktan yana tercih yapması için alttan alta yönlendirir. Şahinde'nin bu aşırılıklarına küçüklüğünden beri şahit olan Yusuf, Muazzez'in de gönlünün kendisinde olduğunu öğrenince Hilmi Bey'in bağından Muazzez'i alarak Tahtacı köyüne kaçarır.

Salahattin Bey, bu kaçırma olayından her ne kadar görünüşte pek hoşnut olamasa da içten içe sevinir. Nitekim bu köye Yusuf ile Muazzez'i almak için bizzat kendisi gider. Ufak çaplı bir düğünle de ikisi de muradına erer. Ancak bu vesileyle sorumlulukları artan Yusuf, *"bazen kendi kendine 'Niçin ben hiçbir şey değilim?' diye sormaktadır."* (Ali, 2016: 160). Bu durumdan ise çocukluğunda olduğu gibi yine Kaymakam Salahattin Bey kurtararak Yusuf'u kendi bürosuna alır. Aslında hem Yusuf hem de Kaymakam, bu kasabanın temsil ettiği problemlerinden kaçıp kurtulmak istemektedir. Bu minval üzere Kaymakam, çareyi İbramcaköy yakınlarında tepelere çıkarak tabiatı tefekkürde bulur: *"Ciğerlerinin en son köşesini şişirecek kadar geniş bir nefes aldı ve tabiatla beraber kendisinin de canlandığını zannetti. Etrafında her şey hayata yeniden doğuyordu. O kadar içi tazeydi."* (Ali, 2016:117). Yusuf ise canı sıkın olduğu zamanlarda kendini dışarı/doğaya atar. *"Evin boşluğu sessizliği ve manasızlığı, Yusuf'un itimsiz ve kendisinden kaçan tavrı, Muazzez'in gündün güne artan durgunluğu ve nihayet Şahinde'nin ardi arası kesilmeyen dırdırları onu boğulacak hale getirmişti. Öğle yemeğini evde yedikten sonra pardesisünü giyerek sokağa fırladı. Kasabanın şimal tarafına doğru bir gezinti yaptı."* (Ali, 2016: 112). Ne de olsa mekânı güzelleştiren insanlardır.

Yazar, doğanın Yusuf'un ruhsal menfezleri olduğunu romanın ilk satırlarında verir. Edremit'i okura tanıtırken *"ova tarafında bağlardan ibaret açık yeşil bir çember sarıyor; onun etrafında da siyah yapraklı zeytinlerin daima kıpırdayan halısı göz alabildiğince uzanıyordu."* (Ali, 2016: 37) tasvirlerinde Edremit'in açık yeşil çember içinde kaldığı öğrenilir. Çember metaforu romanda ahlaki dejenerasyonun adeta kimliksel sınırları gibidir. Çemberin içi; kokuşmuşluğun ve yozlaşmanın, dışı ise; doğa, tabiat düzleminde masumiyetin ve bozulmamışlığın sembolüdür. Yazar, burada bireye hayat veren doğa ile insanı yozlaştıran kasaba/şehir mekânlarının karşıtlığı üzerinden kahramanların ruhi tahlillerini yapar.

Yazar; Yusuf'un işsiz ve boş olduğu günlerde psikolojisini şu şekilde vermektedir: *"Bazı günler sabahdan akşama kadar evden çıkmıyor, kâh bir nakışla meşgul olan Muazzez'i seyrediyor; kâh babasının kitaplarını karıştırıyordu."* (Ali, 2016: 142). Burada Yusuf'un kayıt altına girmeyen ve giremeyen kişiliğinin ev ile mukayyet olduğu anlaşılır. Çünkü artık Yusuf'u eve bağlayan istediği zaman kendisini sokaklara attırmayan karısı Muazzez vardır. Evreninin sınırları, evin sınırları haline gelir.

Gaston Bachelard'a göre ev; düz bir çizgi halinde kronolojik tarihin mekânı değil; geçmiş, anı ve geleceği bir anda içinde barındıran sığınak noktasıdır (Ulu, 2012: 3094). İç ve dış mekân kavramları ile evin derinliğini işlevselleştiren Bachelard, iç ve dış mekân bağlamında ev olgusunu ele alır. Çünkü kahraman Ali, toplum içinde sınırları çizilmemiş acımasız bir mekânda hayatını sürdürürken hayallerindeki evinde sınırlarını kendisinin çizdiği evinde yaşar.

"Ev, insanın düşünceleri, anıları ve düşleri için en büyük tümleştirici güçlerden biridir. Söz konusu tümleştirmenin bağlayıcı ilkesi ise, düşlemdir. Geçmiş, bugün ve gelecek, eve farklı dinamikler kazandırır; çoğu zaman iç içe giren, kimi zaman birbirine ters düşen, kimi zaman da birbirini uyarıcı dinamikler. Ev, insan yaşamında, olabilecekleri savuşturur, süreklilik yönünde verdiği öğütleri

çoğaltır. Ev olmasa, insan dağılmış bir varlık olurdu. Ev, insanı gökten inen fırtınalara karşı olduğu gibi, yaşam da karşılaştığı fırtınalara karşı da ayak da tutar. Ev hem beden, hem de ruhtur. İnsan varlığının ilk dünyasıdır. Alelacele davranan metafiziklerin vazettiği gibi, insan "dünyaya fırlatılmadan önce", evin beşiğine yatırılır. Düşlemlerimizdeki ev, hep büyük bir beşiktir. Somut bir metafizik bu olguyu, bu basit olguyu bir kenara atmaz; öyle ki, bu olgu bir değerdir, düşlemlerimizde dönüp dolaşageldiğimiz önemli bir değer. Varlık hemen bir değer olup çıkar. Yaşam güzel başlar; evin kucağında kapalı, korunmuş, ılık mı ılık." (Bachelard, 2008: 41).

Yusuf'u yani kendi damadını devlet işine sokan Kaymakam, otuz senelik tecrübelerinden müteşekkil nasihatlerde bulunur. Bu nasihatler arasında "Hayattan fazla bir şey bekleme. Dünyada her felaketin yolu hayata uymak, muhite uymak, hiç sivirmemektir." (Ali, 2016:151) cümlelerinden "muhite uymak", çevrenin ve o düzlemde şekillenen mekânın insanın kimliği üzerindeki etkisini gözler önüne serer. Çok geçmeden Kaymakam da ölür ve Yusuf, hayatta yalnız başına kalır. "Artık hayatta tek başına idi. Daha doğrusu tek başına ayakta durmaya ve kendinden başka iki kişiyi de tutmaya mecburdu. Dayanacak kimsesi yoktu." (Ali, 2016: 162). Yeni atanan Kaymakam İzzet Bey de Hilmi Beylerin güdümünde olup Yusuf'u yazı işlerinden alıp civar köylere tahsildar olarak atar. Belki de bu karşıt güç grubunun (Hilmi-Şakir-Şahinde-İzzet) amacı, Yusuf'u şehirden haftalarca uzaklaştırıp kendi işret meclislerine Muazzez'i de dâhil etmektir. Nitekim öyle de olur. Eve haftalarca uğramayan Yusuf'un yokluğunda karşıt güç grubuna meyleden Muazzez, annesinin güdümüne girerek önce Hilmi Bey'in konağına geceleri eğlenmeye gider. Daha sonra ise bu eğlenceleri kendi evlerine alırlar.

Yusuf ise hem evin hem de Muazzez'in halet-i ruhiyesindeki değişimi hisseder ama tam olarak anlayamaz. Oysa bu durumun sinyallerini Muazzez, Yusuf'a pek çok defa beni kurtar der gibi bakan gözlerle hatırlatır: "Muazzez, bazı günler deli gibi çırpınıyor. 'Yusuf, Yusuf' diye bağıırıyordu. Onun her şeyi haber almasını, eve gelip kendisini dövmesini, hatta bıçaklamasını, ortalığın altını üstüne getirmesini istiyor, ancak o zaman bu işlerden sıyrılabileceğini seziyordu." (Ali, 2016: 189).

Yusuf'a dikkatli olması gerektiğini söyleyen Avukat Hulusi Bey'i ilk defa okura tanıtan yazar, mekân tasvirinde Hulusi Bey'in karakter analizini de okura sezdirmektedir: "Hulusi Bey'in tepesindeki büyücek levhada usta bir sülüs yazı⁵ yazılmış. Hulusi Bey'in tam karşısında, bir ihtar gibi fevkalade güzel bir talik ile yazılmış⁶ levhası duruyordu." (Ali, 2016:169). Bu satırlardan ise Hulusi Bey'in kişiliğinin ipuçları verilerek tematik güç grubunda olduğu anlaşılır.

Yusuf, yine tahsile çıktığı bir gün içine giren huzursuzluğun sevk-i tabisiyle evine döner. Ancak karşılaştığı manzarada Hilmi Beyler ve avenesi (Kaymakam da dâhil) âlem yaparak karısının namusunu payımal

⁵ "Ayinedir bu alem, her şey hak ile kaim
Mir'at-ı Muhammedden Allah görünür daim."
⁶ "Garik-ı bahr-ı isyanım
Dahilek ya Resulullah"

etmektedirler. Silahına sarılan Yusuf, lambanın da patlamasıyla karanlığa ateş açmaya başlar. Muazzezi de alıp evden kaçar. Ancak Muazzez, o esnada yara alıp çok kan kaybedince sabaha doğru ölür. Yusuf, karısını toprağa verdikten sonra karşıt gücün mücessem hali olan Edremit'e doğru yumruğunu sıkır. *"Bir kere daha dönüp geriye baktıktan ve ömrünün en korkunç senelerinin geçtiği bu kasabaya yumruğunu uzatıp tehdit eder gibi salladıktan sonra atını ileriye dağlara sürdü."* (Ali, 2016: 215). Bu durum, "mekân sadece bir alan değildir, aynı zamanda roman kahramanlarının tanınmasında ve olayların gelişmesinde önemli bir unsurdur. Olay örgüsünde, karakterlerin algıladığı dünya ve tasavvurundaki dünya mekândan bağımsız değildir" (Yaşar, 2017: 25). gerçeği ile uyuşmaktadır.

Dağ, burada doğayı temsil eder. Şehir ise tuzaklarla dolu bir dünyanın yapay ve kirli yuvasıdır. Dağ, doğayı temsil etmesinin yanında cinayetle suçlanacak olan Yusuf'un toplumsal normlardan sığınak noktası ve kaçışının da sembolü olacaktır. Yusuf, Edremit'teki çıkar odaklı düzene ayak uyduramayarak özüne, doğaya/dağa dönmekte bulur. Bu dönüş aynı zamanda başkaldırı anlamını da içerir.⁷

⁷ Aynı tema yazarın *"Dağlar"* başlıklı şiirinde de şöyle dile getirilir:

Şehirler bana bir tuzak
İnsan sohbetleri yasak
Uzak olun benden uzak
Benim meskenim dağlardır.

SONUÇ

Sabahattin Ali'nin kaleme aldığı bu eser, yayımlandığı yıl (1937) göz önünde bulundurulursa Türk romanında Doğu-Batı meselesine değinen romanlardan farklı olarak köy sorunsalı bazında birey gerçekliğini işleyen ilk romandır. Bu durum aslında, Türk romanında tematik zenginliğin ivme kazanmaya başladığının göstergesidir. Çünkü roman, haddizatında mekânsal poetiğin roman kahramanları üzerine etkisini de gösterir.

İnsan-mekân etkileşimi, hem gerçek hayatta hem de romanın itibari dünyasında bireyin/kahramanın psiko-sosyal kimliği hakkında ipuçları verebileceği gibi mekânın, birey üzerindeki tesiri (*değişim/dönüşüm*) de romanın kurgusunda kırılma noktaları ihtiva etmesi bakımından araştırılmaya ve tahlile değer niteliktedir. Kuyucaklı Yusuf romanı, bu konuda münbit veriler sunar. Kuyucak- Edremit bazında karakteristik özelliklerin gösterildiği; Edremit-doğa bazında ise yozlaşmanın sınırlarının sergilendiği çatışık mekânlar, romanda sunulur. Yusuf karakteri ile toplumsal yozlaşmanın arka planı anlatılmaya çalışılırken ön planda romantik birey gerçekliğine vurgu yapılır. Bu vurgulamada ise mekan tasvirleri ve çatışık mekanların gün yüzüne çıkarılması, roman kahramanlarının olay örgülerindeki kırılma noktalarını gösterir. Bu da *Kuyucaklı Yusuf* romanında mekânın poetiğinin yansımasıdır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Şerif (1991). Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ali, Sabahattin (2017). Kuyucaklı Yusuf. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bachelard, Gaston (2008). Uzamın Poetikası, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Biricik, İbrahim (2016). Çanakkale Mahşeri ve Sarıcamış: Beyaz Hüzün Romanlarında Türklerin Kimliksel Bellek Mekânları, *Türkiyat Mecmuası*, c. 26/2.
- Çelik, Yakup (2010). Bitmemiş Bir Destan: Kuyucaklı Yusuf, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi.
- Çetişli, İsmail (2009). Metin Tahlillerine Giriş/2. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çoruk, Ali Sükrü (1995). Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Beyoğlu, İstanbul: Kitabevi Yayıncılık.
- Ergiydiren, Sevinç (2001). Edebiyat Araştırmaları. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Göka, Şenol (2001). İnsan ve Mekân. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Güneş, Mehmet (2016). Sabahattin Ali'nin Eserlerinin Kaynakları-Roman, Hikâye ve Şiirlerinde Biyografik Unsurlar, Hece Yayınları, Ankara.
- Harvey, David (2011). Umut mekânları. (Çev. Zeynep Gambetti). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kantarcioglu, Sevim (2008). Yakınçağ Tarihinde Roman 1908-1960. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Karabulut, Mustafa (2017). Halide Edip Adıvar'ın Sinekli Bakkal Romanında Mekân, *Romanda Mekân* (Editörler: Ramazan Korkmaz, Veysel Şahin), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kierkegaard, Soren (2002). Baştan Çıkarıcının Günlüğü. (Çev. Süha Sertabiboğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Koç, Sema Özher (2015). Cengiz Dağcı'nın Üşüyen Sokak Romanında Mekân-İnsan Özdeşliği, *HUMANITAS* Sayı - Number: 5 Bahar / Spring, Tekirdağ.
- Kohut, Heinz (1996). Kendiliğin Çözülmesi. (çev. C. Atbaşoğlu, B. Büyükkal, C. İşcan), Ankara: Metis Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan (1990). Roman Tekniği Bakımından Kuyucaklı Yusuf. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C:4, S:2, S.173-188.
- Korkmaz, Ramazan (2015a). Yazınsal Okumalar. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan (2016b). Sabahattin Ali İnsan ve Eser. İstanbul: Kesit Yayınları.

Korkmaz, Ramazan (2017). Romanda Mekânın Poetiği, *Romanda Mekân* (Editörler: Ramazan Korkmaz, Veysel Şahin), Ankara: Akçağ Yayınları.

Moran, Berna (2009). Türk Romanına Eleştirel Bakış 2, "Soylu Vahşi Olarak Kuyucaklı Yusuf", İstanbul: İletişim Yayınları.

Naci, Fethi (2012). Yüzyılın 100 Türk Romanı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Narlı, Mehmet (2002a). Romanda Zaman ve Mekân Kavramı, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi C.5. S.7.

Narlı, Mehmet (2007b). Şiir ve Mekân. İstanbul: Hece Yayınları.

Özbay, Cenk; Balıç, İlker (2004). "Erkekliğin Ev Halleri!". *Toplum ve Bilim*, S.101.

Sağlam, M. Halil (2018). Kuyucaklı Yusuf Romanında Din Duygusu ve Din Diline Ait Semboller, *Edebî Eleştiri Dergisi*, C. 2/2, Ekim-2018, 129-145.

Steiner, George (2003). Heidegger. (çev. S. Sahra), Ankara: Hece Yayınları.

Stevick, Philip, (2004), Roman Teorisi, Ankara: Akçağ Yayınları.

Şengül, Mehmet Bakır, (2010), "Romanda Mekân Kavramı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, Volume 3/11 Spring, s.529.

Tekin, Mehmet,(2003), Roman Sanatı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Ulu, Yavuz Sinan,(2012), "Halit Ziya Uşaklıgil'in "Kar Yağarken" Hikâyesine Yapısalcı Yaklaşım". *Turkish Studies*, Volume 7/4, Fall 2012, s. 3093-3103, Ankara.

Yaşar, Hüseyin (2012), Ahmet Ümit'in Beyoğlu Rapsodisi'nde Mekân Olarak "Beyoğlu"Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 21, Sayı2, 2012, Sayfa 37-58.

Yaşar, Hüseyin, Nasır, Yunus (2017), Bir Gençlik Romanı: *Her Gece Bodrum* Romanında Mekânın İşlevi, *Sobider, Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 4, Sayı: 18, Aralık 2017, s. 23-34.*

Zengin, Erkan,(2013), Mekân Kuramı Çerçevesinden Yade Kara'nın Eseri Selam Berlin. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, V.30 S.1.

